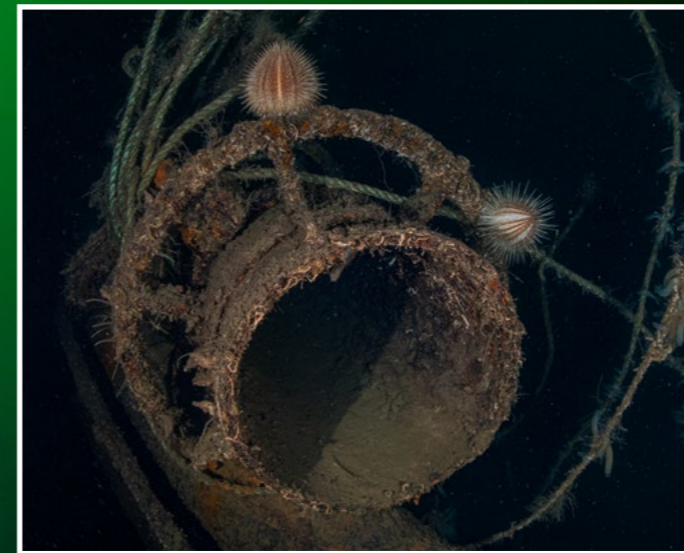
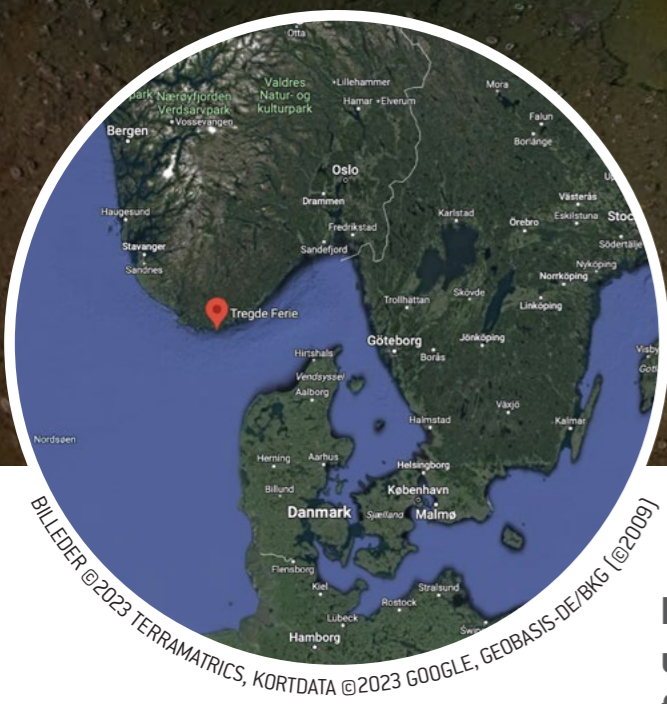

Dykning i
Sydnorge

Tekst og fotos: Thomas Ewald

Seattle er et spændende vrage med mange detaljer (til venstre); På toppen af *Seattles* styrehus kan man se resterne af skorstenen (øverst i midten); MS *Seattle* d. 8. februar 1933 (øverst til højre); Betonpælen ved NATO-molen er fint begroet (ovenfor); Det gamle træværk på Papirvrageet er flot begroet (forrige side).

Dykkerklubben Poseidon Als besøgte i foråret Tregde feriercenter i det sydlige Norge, og det er der kommet følgende rapport ud af. Feriecenteret er beliggende ved siden af den lille by Tregde, som befinder sig ca. 45 minutters kørsel fra Kristiansand. Centeret

byder ikke alene på et udvalg af lejligheder og hytter i forskellige størrelser, men det er også udstyret med alle de nødvendige faciliteter til at servicere dykkere. Kompressoren er centralt placeret på molen i centerets lille havn.

Vi var otte rutinerede dykkere og en ikke-dykker, der drog afsted til Tregde. Nogle af os havde tidligere dykket i Norge, men for et par stykker var det det første besøg. Vi tog afsted fra Sønderborg en torsdag morgen, og kørte

op til Hirtshals, hvor vi tog færgen til Kristiansand. Da vi nåede frem til feriecenteret omkring kl. 16.30, pakkede vi ud, og gjorde båd og udstyr klar til et eftermiddags- eller aften dyk.

NATO molen

Vores første dyk var ved den nærliggende NATO mole, som ligger ca. 10 minutters sejlads væk. NATO molen er et nemt dyk at lægge ud med. Her er der mulighed for at lægge båden op ad molen. Når man dykker ned ved NATO molen, kan man dykke ned langs de store betonpiller, der når ned i ca. 15 meters dybde.

Hvis man fortsætter ned ad klippe skråningen, finder man vrage af en fiskekutter på ca. 35 meters dybde. Vraget er forholdsvist nyt og ikke så stort. På turen tilbage kan man ofte finde en masse ting, som folk har smidt ud over molen. Pillerne er også flotte, da der er en del begroning og liv omkring dem.

Seattle

Fredag begynder med et af de mere kendte vrage, *Seattle* i Kristiansand. Vejrforholdene var fine til sejlturen fra Tregde til Kristiansand, der tager en lille times tid.

Seattle er nok et af de mest kendte vrage i Norge, hvor rigtig mange har dykket. I begyndelsen af 1940, under Anden Verdenskrig, blev *Seattle* tilbageholdt af de Norske myndigheder. Tidligt samme morgen som den tyske besættelsesstyrke var på vej til Norge, prøvede *Seattle* at stikke af. Her blev *Seattle* fanget i ilden imellem Tyske krigsskibe og den Norske kystbevogtning. *Seattle* blev ramt, brød i brand, og sank herefter. I dag ligger vrageet op ad en skråning på 20-72 meters dybde.

Vi dykkede i tre grupper, hvor første gruppe var på styrehuset, som

TERIC X SWIFT

YOUR ULTIMATE DIVE COMPUTER SYSTEM

SHEARWATER

Powerful • Simple • Reliable

Scan to find a dealer near you.

www.shearwater.com

befinder sig på 50-55 meters dybde. Skorstenen på overbygningen er desværre styrtet sammen, men man kan dog stadig finde resterne. De andre to grupper koncentrerede sig om agterenden, som ligger på ca. 20-40 meters dybde. Efter 25 minutters bundtid er første gruppe nået til agterenden, hvorfra opstigningen påbegyndes.

Efter dykket er det tid til en god pause, hvor der bliver fyldt flasker og spist frokost.

Savonmaa / Papirvraget

Om eftermiddagen stod den på et dyk ved *Savonmaa* også kaldet Papirvraget. *Savonmaa* ligger ca. 15 minutters sejlads fra feriecenteret. Vraget ligger op ad skærene på 16-25 meters dybde, og kan nemt kombineres med naturdykning.

Savonmaa forliste den 20. januar 1937 på vej fra Finland til Manchester,

da det ud for Norges kyst blev overrasket af en storm. Om natten udsendte *Savonmaa* SOS, men på grund af det barske vejr, kunne redningsbådene først nå frem næste morgen. Da redningsbådene nåede frem, stod *Savonmaa* på skærene, men der var ingen spor af besætningen på 36 mand. *Savonmaa* sank ikke helt før i december 1937. Lasten bestod af papirruller til avis tryk og gravstene.

Vraget er meget medtaget af vind og vejr, men er stadig et besøg værd. Man kan stadig se de store papirruller i lasten. Stævnen fremstår meget intakt, og der er et rigt dyre- og planteliv på vraget. Man kan vælge enten at ankre op inde på skæret for så at dykke igennem de imponerede tangskove ud til vraget. Eller man kan gå ned ved den markeringsboje, der er sat på vraget.

Den forholdsvis lave dybde, giver god tid til at udforske vraget, som

også egner sig til de mindre erfarne. Vi vælger at stige ned ved bøjen, som markerer vraget. Efter en lille times dykning og et par runder på vraget, er det ved at være tid til at starte opstigningen.

Efter en lang dag med nogle gode dyk, står den på klargøring til næste dag og aftensmad. Stemningen er god og der blev set frem til næste dags dyk, hvor vejrudsigten også så lovende ud. Det gode ved området omkring Tregde er, at man altid kan finde et sted at dykke uanset tilfælde af dårligt vejr.

Olivia

Efter morgenmad, var vi klar til lørdages første dyk. Der var planlagt et dyk på vraget *Olivia*. *Olivia* ligger ca. 45 minutters sejlads fra centeret i retning af Lindenes. Det kræver imidlertid godt vejr at komme ud til *Olivia*, da den ligger ved de yderste skær.

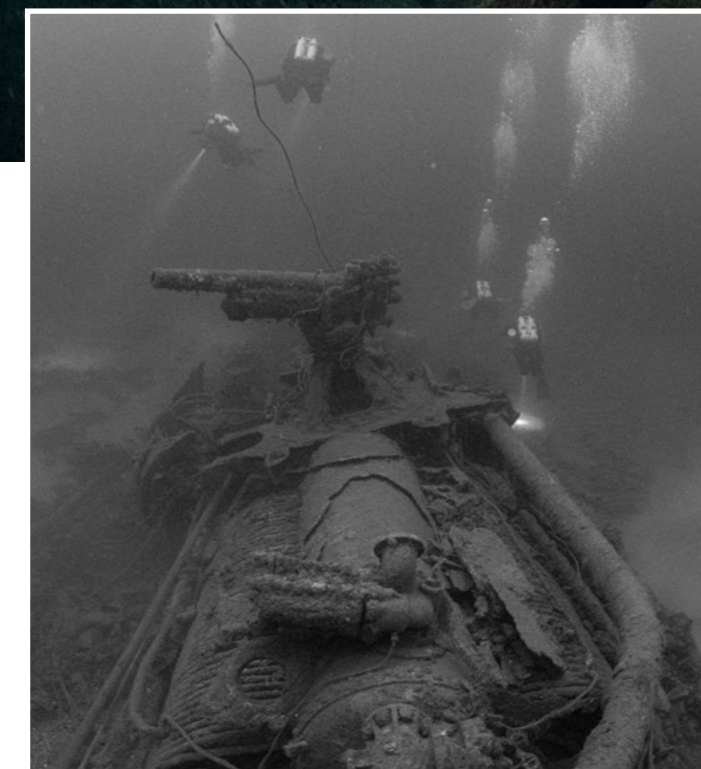
Papirvraget er også et flot naturdyk (herover); En nysgerrig blåstak på Papirvraget (øverst)

Skruen på *Olivia* er det dybeste punkt på vraget (til venstre); *Olivias* last af ølflasker ligger stadig i vraget (herunder). Dækskanonen står stadig på dækket af *Kjell* (nederst til venstre)

til skæret. Skæret er et enormt flot naturdyk, og rejser sig fra ca. 30 meters dybde. Oppe på skæret er der store tangskove og huler i klipperne. Det gør vores dekompression langt mere interessant. Hvis ikke alle skal dykke på selve vraget, er dykket på skæret også turen værd. De andre hold, som dykkede ned ved den opsendte bøj, foretager også deres opstigning langs skæret.

Vi får også selskab af Aktiv dykkerklub, som også bor på feriecenteret.

Olivia var et dampskib, som på sin rejse fra England måtte søge ly ved den Norske kyst, på grund af dårligt vejr. Skibet blev imidlertid skadet og tog vand ind. Besætningen beslutter derfor at forlade skibet, hvorefter den bliver reddet af andre fartøjer. Dog omkommer et besætningsmedlem under evakueringen.

Senere går to Norske lodser ombord, for at se om de kan redde skibet i land. Ifølge overleveringer opdagede de to lodser, at lasten var fuld af øl, som de begyndte at drikke af. Herefter påsejler de et skær, hvilket resulterer i, at ski-

bet synker umiddelbart efter.

Olivia forliser den 3. april 1869. Vraget bliver genfundet i 1967. Det engelske bryggeri, der bryggede øllet i lastrummet på *Olivia*, har givet et mikrobryggeri i Mandal opskriften til øllet, som du derfor nu kan købe i Mandal.

Vraget befinder sig på 45-60 meters dybde ca. 100 meter fra skæret.

Da vi ankommer til vraget, er vejrf forholdene optimale. Jeg er med på første hold, som går ned på skæret, for at tage en kompaskurs ud til vraget. På ca. 40 meters dybde kan vi se vraget længere

fremme. Da vi rammer vraget, sender vi en markeringsbøj op fra stævnen på vraget, som ligger på ca. 45m. De andre hold skal bruge bøjen til nedstigning. På 45-47 meters dybde finder man lasten af ølflasker. Lidt dybere finder man skorstenen og midtskibet. Skruen befinder sig, som den dybeste del af vraget, på ca. 57 meters dybde. *Olivia* er et imponerende vrag, og er stadig meget intakt i forhold til sin alder.

Efter 20 minutters bundtid, har vi været en tur rundt om hele vraget. Vi stiger op ved at følge skråningen op

Kjell

Lørdagens andet dyk foregår på motor-torpedobåden *Kjell*, som blev bygget i 1912 i Norge. Den 9. april 1940 lå *Kjell* til reparation i Kristiansand, hvorefter den blev konfiskeret af Tyskerne, som færdiggjorde reparationen. *Kjell* indgik herefter i tysk tjeneste under navnet NK02 *Dragoner*.

Den 28. september 1944 var NK02 *Dragoner* på vej til Kristiansand, da den blev overrasket af seks britiske Mosquito fly, et møde som *Kjell* ikke overlever. I dag ligger vraget på ca.

Vraget *Kjell* ligger på 40m dybde.

Maskinen på *Kjell* er tydeligt beskadiget af angrebet fra de engelske fly.

40m dybde ganske tæt på feriecenteret.

Vejret er igen med os og forholdene er gode. Nedstigningen på vraket foregår under en markeringsboje, som markerer *Kjell*. Bundtovet står forholdsvis lodret, og vraket kommer til syne på 25 meters dybde. *Kjell* er forholdsvis intakt, og den store 67mm kanon står stadig på dækket. Der er en del vraggods på vraket, bl.a. ammunition og mange andre spændende ting.

Det er nemt at orientere sig på vraket. Bunden rundt om vraket er af sand. Agterenden ligger ved foden af et skær. Da vi har haft en bundtid på 30 minutter, påbegynder vi opstig-

TRAVEL WITH DAN

When you're ready to explore,
go with DAN travel insurance.

HELP PROTECT ONE SPECIAL ADVENTURE

Provides coverage for one special adventure against certain unforeseen events along the way. Budget-friendly rates make it the perfect companion for a quick road trip or international dive travel.

Starting around \$87 per trip*

ENJOY ADDED PROTECTION ALL YEAR LONG

Provides coverage for you on every trip you take during the year any time you travel 100 miles or more from home, round trip. Budget-friendly rates make it ideal for frequent business or vacation travelers.

Starting around \$309 per year*

Travel Protection Plans are administered by Customized Services Administrators, Inc., CA Lic. No. 821931, located in San Diego, CA and doing business as CSA Travel Protection and Insurance Services and Generali Global Assistance & Insurance Services. Plans are available to residents of the U.S. but may not be available in all jurisdictions. Benefits and services are described on a general basis; certain conditions and exclusions apply. Travel Retailers may not be licensed to sell insurance in all states, and are not authorized to answer technical questions about the benefits, exclusions, and conditions of this insurance and cannot evaluate the adequacy of your existing insurance. This Plan provides insurance coverage for your trip that applies only during the covered trip. You may have coverage from other sources that provides you with similar benefits but may be subject to different restrictions depending upon your other coverages. You may wish to compare the terms of this Plan with your existing life, health, home and automobile policies. The purchase of this Plan is not required in order to purchase any other travel product or service offered to you by your travel retailers. Travel retailers receive payment from CSA related to the offer of travel insurance. If you have any questions about your current coverage, call your insurer, insurance agent or broker. This notice provides general information on CSA's products and services only. The information contained herein is not part of an insurance policy and may not be used to modify any insurance policy that might be issued. In the event the actual policy forms are inconsistent with any information provided herein, the language of the policy forms shall govern.

Travel insurance coverages are underwritten by: Generali U.S. Branch, New York, NY; NAIC #11231; Generali US Branch operates under the following names: Generali Assicurazioni Generali S.P.A. (U.S. Branch) in California, Assicurazioni Generali—U.S. Branch in Colorado, Generali U.S. Branch DBA The General Insurance Company of Trieste & Venice in Oregon, and The General Insurance Company of Trieste and Venice—U.S. Branch in Virginia. Generali US Branch is admitted or licensed to do business in all states and the District of Columbia. The price for the travel protection plan includes the travel insurance premium and a separate fee for non-insurance travel assistance services.

*Visit DAN.org/Travel to get an instant quote for specific rates and details. Underwritten by Generali U.S. Branch.

A113352303

DAN.org/Travel

D BIG OPPORTUNITIES IN THE BIG & ASY

DEMA SHOW 2023
NOVEMBER 14-17

Ernest N. Morial Convention Center | Halls G-J
NEW ORLEANS, LOUISIANA | DEMASHOW.COM

REGISTRATION COMING SOON

In partnership with **godivenow**

NORGE

Størrelsen af skruebladene på *Mosel* får min makker til at se ret lille ud (herover); Et hold dykkere på *Kjell* (til højre)

ningen på skæret som vi følger helt op til overfladen. På skæret er der store tangskove og ofte mange fisk, hvilket igen får tiden på dekompression stop til at gå hurtigere, end hvis vi bare skulle have lagt på et ankertov. Sådan føles det i hvert fald.

Efter dagens sidste dyk, blev alt udstyr pakket og klargjort til næste dyk. Det var planen at køre fra centeret om formiddagen, og tage turens sidste dyk, inden vi igen skulle med færgen for at komme hjem.

Mosel

Målet var at komme på *Mosel*. Vi havde ikke dykket på dette vrags

tidligere, men havde fået det varmt anbefalet af Sønderborg Dykkerklub, som havde sagt, at vi burde prioritere dette vrags. Efter dykket kunne vi ikke være mere enige!

Mosel er på alle måder et imponerende vrags, hvor der kan laves mange dyk. *Mosel* blev bygget i Tyskland i 1937 og var oprindeligt en fisketrawler. I 1939 indgik *Mosel* i den tyske

FAKTA
FERIECENTRET
 Tregde Ferie
 Tregdeveien 437
 4516 Mandal, Norge
tregdeferie.no

indleder et kraftigt angreb, som *Mosel* besvarer med sine luftværnskanoner på henholdsvis 88mm, 37mm og 20mm. I løbet af kort tid eksploderer *Inger Johannes* last af petroleum. Dette skader også *Mosel*, som samtidig bliver ramt af flyene. Kl. 15.37 afbryder flyene angrebet, og kl. 15.40 synker *Mosel*.

Vraget ligger pænt på bunden. med dets højeste punkt på 38 meters dybde, og det dybeste punkt på 51m. *Mosel* er forholdsvis intakt og med en længde på 50 meter, er der nok at udforske. Kanonerne står stadig på dækket, hvor kanonen i stævnen er det højeste punkt på vraget. Der er ikke

nogen markering på *Mosel*, så man må selv lokalisere vraget og kaste et lod. Da *Mosel* befinder sig en god bid vej fra Feriecenteret, er det nemmest at tage båden op og køre en times tid, hvorefter båden kan sættes i vandet tæt på vraget. Vi havde lavet en aftale med en privat havn, hvorfra der var en ganske kort sejltid på 10 min.

Da vi kommer ud til vraget, er der også et andet hold danske dykkere på vraget. Vi får hurtigt aftalt, at de lader deres bundtov ligge, så vi også kan bruge det, og at de får det retur på færgen hjem. Bundtovet ligger perfekt på vraget, fastgjort ved stævnen.

Man bliver aldrig træt af udsigten på centeret (herover); En af kanonerne på *Mosel* står stadig på stævnen (til venstre); Dekompression langs tangskoven efter et dyk på *Olivia* (nederst til venstre)

Da vi kommer ned til vraget, bliver vi mødt af et imponerende syn. Vi starter med at dykke ned til skruen, for så at tage en langsom tur op ad vraget. Der er rigtig mange detaljer på vraget, hvor der bl.a. stadig står to kanoner. Da vi har brugt vores 30 minutters bundtid, er vi langt fra færdige med *Mosel*. Så det er absolut ikke sidste gang, vi har besøgt den.

Imellem Tregde og Kristiansand ligger der et tilsvarende vrag af samme type, M1104 *Jan Hubert*. Her er dybden imidlertid 50-72 meter.

Efter vores dyk på *Mosel*, var der tid til at grille en pølse, inden vi skulle køre til færgen og vende snuden hjemover efter en fantastisk klubbetur.

Feriecenteret

Vi har besøgt Tregde feriecenter igennem en årrække. Stemningen og servicen er altid god på centeret, og deres hytter og lejligheder er godt indrettede

og har alt det man har brug for. Vi møder også ofte andre danske klubber, når vi bor på centeret. Der er mange gode dykkersteder, som ikke er nævnt i denne artikel, og området byder på dykkersteder til alle niveauer. Hvis man vil have et afbræk fra dykningen, er det også et meget flot område at gå og løbe ture i. Mandal, som ligger ganske tæt på, er også en hyggelig by.

Vi medbringer altid vores egen båd, men der er også mulighed for at booke dykkerture på feriecenteret, hvor man bliver sejlet ud. Dette er bare forholdsvis dyrt. Centeret har også et godt tørrerum til at tørre det våde udstyr. Vi plejer dog at lade alle flaskesæt ligge i båden natten over. Vi har endnu ikke oplevet, at der er forsvundet noget.

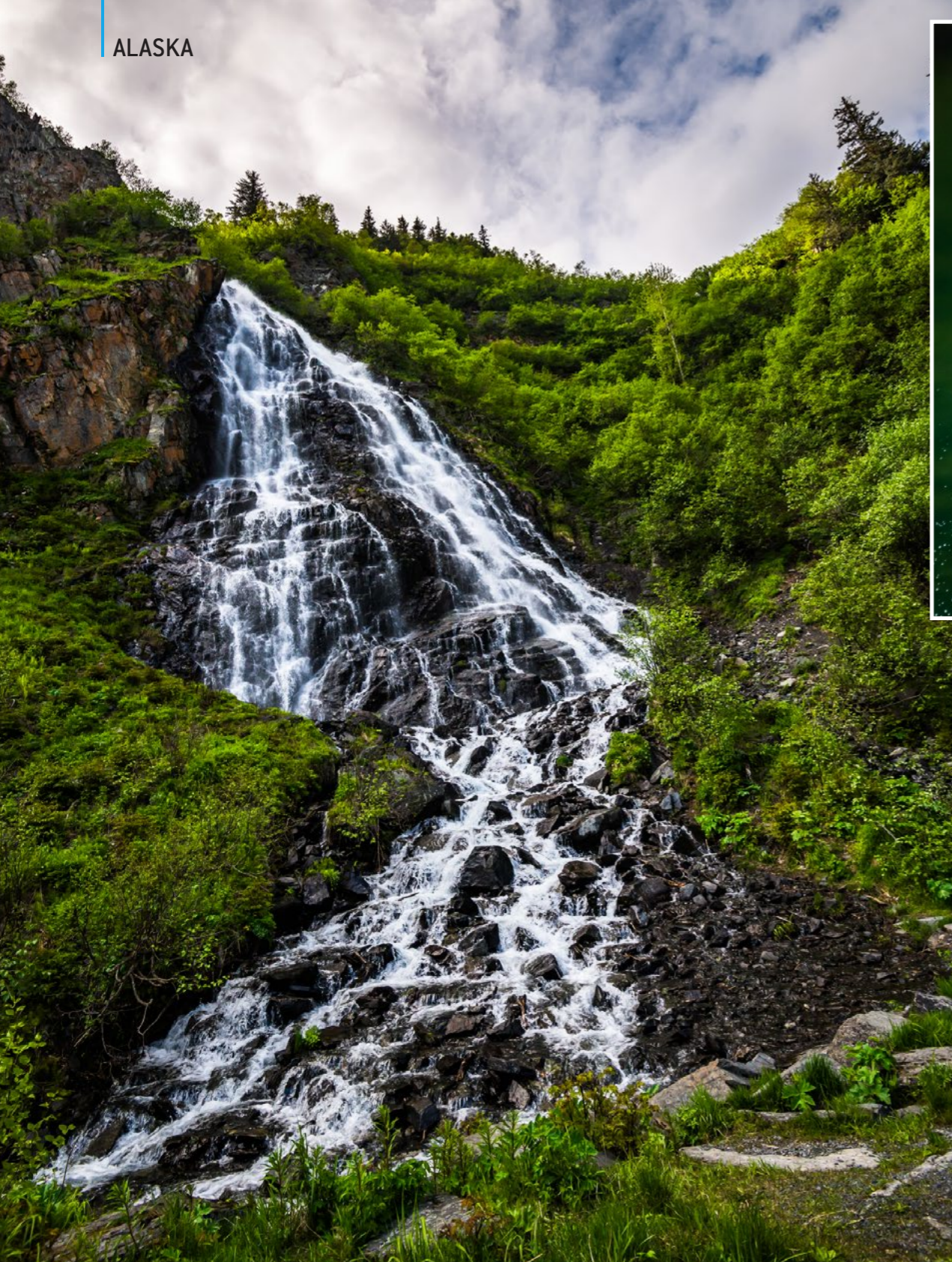
Der er ingen tvivl om, at Norge byder på dykning i verdensklasse, og da det kun ligger en færgetur væk fra Danmark, kan vi varmt anbefale at tage en tur nord på.

flåde og bestykket med forskelligt skyts. Den 15. oktober 1944 blev *Mosel* beordret til at eskortere et skib fra Kristiansand til Arendal. Samtidig var en formation af britiske fly, bestående af

27 Beaufightere og 17 Mosquitos, på jagt efter skibe, der sejlede imellem Danmark og Norge.

Flyene opdager *Mosel* og fragtskibet *Inger Johanne*, som er lastet med petroleum. Flyene

Vandrestier uden for Valdez, der går igennem granskoven og til udsigter over vandfald såsom Horsetail Falls (til venstre); Hvidhovedede havørne holder udkig efter fisk fra trætoppe omkring Port Fidalgo (herover); Havoddere kan spottes langs hele Alaskas kystlinje i fjordene omkring Port Hildalgo (øverst til højre); Spættede sæler samles på isflager dannet af glacial afsmeltning (til højre).

og så langt vest som Rusland og Japan. Deres fødekilder er mere varierede end deres almene navn antyder og omfatter sild, blæksprutter og laks blandt dusinvis af fisk, de lever af.

De forlader Port Fidalgo, inden lakseopdrættet når sit højdepunkt. Havnen er omgivet og beskyttet af et bjerglandskab, der minder om fjordene i Norge og Island. Det er et dybt farvand, hvor jeg

har set spækhuggere, Dall's marsvin, havoddere og endda hjorte svømme.

Eftersom laksehajer kun viser sig om morgenen, tilbringes eftermiddagene på laksehajsture med at fotografere havørne, der dykker efter sild eller med at dykke efter andet dyreliv. Den nordvestlige stillehavskyst, eller "Pacific Northwest" som regionen også benævnes, er rig på liv over og under vandet

og inkluderer store hvirvelløse dyr som nøgensneglen med det latinske navn *Melibe leonina*, der er større end din hånd. På engelsk hedder den hooded nudibranch. Sent på sommeren finder en opblomstring af øregopler, som de fleste kender som de almindelige blå vandmænd, der også findes langs danske kyster, i forbindelse med deres reproduktive cyklus. De kan samles

i store masser ned under rekreative dykkerdybder og sprede sig over store vandområder.

Fremtiden for laksehajen

Der er langt mellem mulighederne for at møde laksehajer, og kommercielle ture udbydes i skrivende stund kun gennem Ravencroft Lodge med North 60 Adventures. Jeg kommer aldrig til at blive

træt at se disse hajer, og jeg kommer til at fortsætte med mine bestræbelser på at udbrede kendskabet til disse specielle, endoterme hajer og hvorfor de er en vigtig del af økosystemet.

Det er begrænset, hvad vi kender til deres adfærd og hvilke slutninger vi kan drage ud fra observationer, men en vigtig egenskab ved disse og alle hajer er, at de hjælper med at opretholde

Forsamlinger af øregopler kan være så tætte, at vandet ser ud til at henligge i nattemørke (til højre).

havets sundhed ved at fjerne svage og syge dyr.

Jeg agter at fortsætte med at dykke ned og dokumentere hajer så længe jeg er i stand til det og ikke blot dokumentere deres livsforløb og forhold. En øget forståelse af hajer, forbud mod hajfiskeri og fangst samt begrænsninger af destruktive fiskemetoder og bifangst er nødvendige skridt for at bevare en alsidig biodiversitet.

Jennifer Idol er en vidt publiceret dykkeforfatter og undervandsfotograf og den første kvinde, der har dykket i alle 50 amerikanske stater, hvilket hun har beskrevet i hendes bog An American Immersion. Hun har været en ivrig dykker i 25 år og har opnået mere end 29 certificeringer. Som en indfødt Texaner skaber hun design og fotografi til sit firma, The Underwater Designer. Hendes arbejde kan ses på: uwDesigner.com.

KILDER:

ANDERSON, S. D., OG GOLDMAN, K. J. (2001).

TEMPERATURE MEASUREMENTS FROM SALMON SHARKS, *LAMNA DITROPIS*, IN ALASKAN WATERS. PP. 794-796.

CVRKEL, B. (2013). NEW STUDY SAYS 100

MILLION SHARKS KILLED ANNUALLY. THE PEW CHARITABLE TRUSTS. [HTTPS://WWW.PEWTRUSTS.ORG/EN/ABOUT/NEWS-ROOM/PRESS-RELEASES-AND-STATEMENTS/2013/03/01/NEW-STUDY-SAYS-100-MILLION-SHARKS-KILLED-ANNUALLY](https://www.pewtrusts.org/en/about/news-room/press-releases-and-statements/2013/03/01/new-study-says-100-million-sharks-killed-annually)
HODGIN, B. SALMON SHARKS WITH BOONE HODGIN. NORTH 60 ADVENTURES. [HTTP://WWW.RAVENCROFTLODGE.COM/SALMONSHARKDIVING.HTML](http://www.ravencroftlodge.com/salmonsharkdiving.html).

IUCN RED LIST. SALMON SHARK. [HTTPS://WWW.IUCNREDLIST.ORG/SPECIES/39342/10210228](https://www.iucnredlist.org/species/39342/10210228).

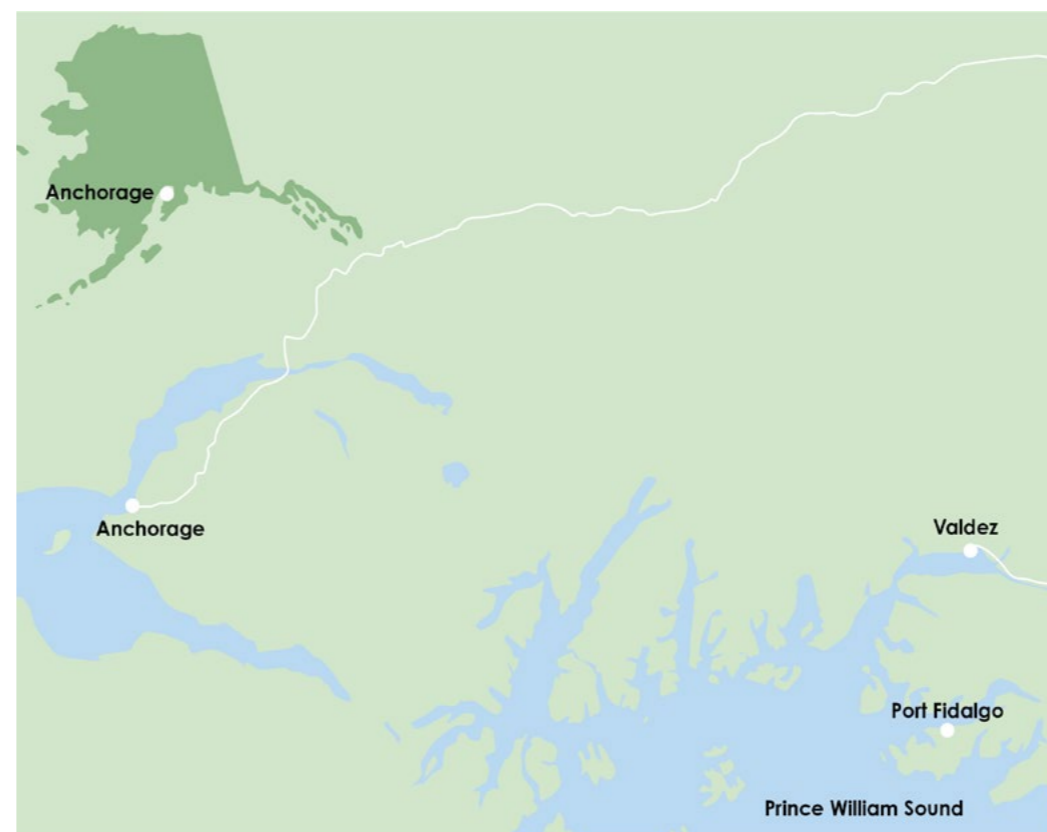
MURCH, A. THE TAXONOMY OF SHARKS AND RAYS. ELASMODIVER. [HTTP://ELASMODIVER.COM/ELASMOBRANCH_TAXONOMY.HTM](http://elasmodiver.com/elasmobranch_taxonomy.htm).

NAGASAWA, K. (1998). PREDATION BY SALMON SHARKS (*LAMNA DITROPIS*) ON PACIFIC SALMON (*ONCORHYNCHUS* SPP.) IN THE NORTH PACIFIC OCEAN. NATIONAL RESEARCH INSTITUTE OF FAR SEAS FISHERIES, FISHERIES AGENCY OF JAPAN. PP. 419-433.

SKOMAL, G. (2008). *SHARK HANDBOOK*. CIDER MILL PRESS BOOK PUBLISHERS. PP. 39, 40, 161, 168, 176-178.

WRIGHT, B. (2016). ENVIRONMENT ALASKA. SALMON SHARKS IN ALASKA. [HTTP://ENVIRONMENTALASKA.US/SALMON-SHARKS.HTML](http://environmentalaska.us/salmon-sharks.html).

Ankerpladser på Valdez ruten i Alaska (ovenfor); Placering af Alaska på kort over Nordamerika (til venstre)

Ud over hooded nudibranchs kan man finde opaliserende nøgensnegle i Port Fidalgo. Nøgensneglen ses oppe i højre hjørne (herover).

AnAmericanImmersion.com

Available on Amazon

Discover how an oil spill inspired a woman to undertake a quest to become the first woman to dive all 50 states and explore vivid underwater landscapes in this revealing book.

50 THE UNDERWATER DESIGNER PHOTOGRAPHY & DESIGN

BEST PUBLISHING COMPANY